

MAKSYMILIAN KAWCZYŃSKI  
(1842–1906)





azwisko Maksymiliana Kawczyńskiego wiąże się z powstaniem na Uniwersytecie Jagiellońskim objętej przez niego w r. 1892 pierwszej na terenie Polski katedry filologii romańskiej w nowoczesnym tego słowa znaczeniu. Stąd jego wyjątkowa pozycja jako pierwszego polskiego uniwersyteckiego profesora w zakresie tej dyscypliny.

Droga Kawczyńskiego ku tej katedrze uniwersyteckiej nie była prosta i odbiegała od zwykłych schematów. Urodzony 29 grudnia 1842 r. w Ostrorogu, w Wielkopolsce, w rodzinie nauczyciela pruskiej szkoły ludowej, długo, w trudnych warunkach, wysiłkiem samouka, przebijał się ku wykształceniu, zmieniając często typ zainteresowań i studiów. Nie ukończywszy nauki w Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu — ten brak świadectwa maturalnego miał mu potem utrudnić karierę uniwersytecką — przeszedł do seminarium nauczycielskiego i po jego ukończeniu pracował przez dłuższy czas w szkolnictwie podstawowym, najpierw w Poznańskim, następnie w Galicji (tu również w seminarium nauczycielskim we Lwowie). Wyrazem jego zaangażowania w tę pracę była też działalność pisarska: publikował — w czasopismach lub jako broszury — rozprawki dotyczące problematyki pedagogicznej, m.in. geografii i metodologii jej nauczania (np. *O wadach szkolnictwa pruskiego*, 1872; *Listy pedagogiczne z wystawy powszechnej wiedeńskiej*, 1874; *Nauka geografii w polu w okolicy Lwowa*, 1890). Był ponadto ciekawym świata podróżnikiem: w latach 1870–1872 wyjechał do Ameryki Północnej i Południowej oraz do Anglii, zwiedzał wiele krajów i wzbogacał swą znajomość języków obcych. Pomimo konieczności wykonywania pracy zarobkowej nie rezygnował ze swych żywych zainteresowań intelektualnych. Parokrotnie podejmował studia wyższe: w r. 1867 w Lipsku (uniwersytet), następnie w Zurychu (politechnika); od r. 1877 na Uniwersytecie Lwowskim, a potem jako stypendysta w Monachium oraz w Lipsku, gdzie w r. 1881, mając już blisko czterdzieści lat, uzyskał doktorat z filozofii (w zakresie filologii germańskiej) na podstawie rozprawy *Studien zur Literaturgeschichte des XVIII Jahrhunderts* (Lipsk 1880). Po nieudanych początkowo staraniach w Krakowie, zdołał wreszcie w r. 1882 nostryfikować ten doktorat na Uniwersytecie Lwowskim, po czym habilitował się tamże i został docentem filologii niemieckiej, a w r. 1887 rozszerzył habilitację na filologię romańską. Osiągnął zatem pełne i szerokie wykształcenie neofilologiczne. W zakresie romanistyki pogłębił je uprzednio, studiując w r. 1887 w Paryżu filologię starofrancuską pod kierunkiem Gastona Parisa w Ecole Pratique des Hautes Etudes i w Collège de France.

Będąc już znanym i liczącym się filologiem (jego rozprawa *Essai comparatif sur l'origine et l'histoire des rythmes*, wydana w Paryżu w r. 1889, wzbudziła oddźwięk w krytyce zachodniej), został Kawczyński powołany w r. 1890 na stanowisko profesora nadzwyczajnego UJ, a oficjalną nominację z Wiednia uzyskał w r. 1892. Wydalenie to było wynikiem trwających już od szeregu lat dążeń Wydziału Filozoficznego do otwarcia katedry filologii romańskiej, co nie dochodziło do skutku z braku odpowiedniego kandydata. Według Zygmunta Czernego, „ustanowienie w Krakowie katedry filologii romańskiej, a do tego obsadzenie jej Polakiem, któremu studia romańskie

na uniwersytetach niemieckich nie wystarczyły i który szukał «wyższego szlifu» w Paryżu, było w pewnym stopniu przełamaniem dotychczasowej hegemonii nauki niemieckiej, narzucanej dotąd obu uniwersytetom polskim w Austrii<sup>1</sup>. W r. 1894 Kawczyński został mianowany profesorem zwyczajnym, a od r. 1898 kierował nowo utworzonym Seminarium Filologii Romańskiej. Równocześnie od r. 1890 był członkiem korespondentem, a od r. 1902 członkiem czynnym Akademii Umiejętności. Jego aktywność uniwersytecka trwała tylko do r. 1905, kiedy przerwała ją ciężka choroba. Zmarł w Krakowie 12 kwietnia 1906 r. Był żonaty z Józefą Folusiewicz; nie pozostawił dzieci.

Bibliografia prac Kawczyńskiego oraz zakres jego uniwersyteckiego nauczania wskazują, że był to filolog dawnego typu, daleki od wszelkiej wąskiej specjalizacji, ogarniający swą erudycją bardzo rozległy obszar języków i literatur, nie tylko zresztą romańskich. Jako pierwszy w Uniwersytecie Jagiellońskim profesor romanista, sam zapewnił studentom właściwie pełną realizację programu dydaktycznego ich romanistycznej edukacji. Wykaz kilkakrotnie powtarzanych cykli wykładów<sup>2</sup> obejmuje wszystkie epoki historii literatury francuskiej od średniowiecza do XIX w. oraz wybrane epoki z literatur włoskiej i hiszpańskiej, gramatykę opisową i historyczną tychże trzech języków (nadto gramatykę prowansalską, czyli okcytańską), z uwzględnieniem, zarówno na polu językoznawczym, jak i literaturoznawczym, różnych rozszerzeń i aspektów porównawczych (np. wykład „Gramatyka historyczna i historia języków romańskich” albo „Apulejusza «Amor i Psyche» w literaturze europejskiej”). Prowadził też krytyczne interpretacje językowe i literackie tekstów we wszelkich możliwych językach romańskich: staro- i nowofrancuskim, okcytańskim, włoskim, hiszpańskim, portugalskim, katalońskim, retoromańskim i rumuńskim. Wśród wybieranych przez niego do interpretacji tekstów oraz tematów ćwiczeń i seminariów sporo miejsca zajmowała, zgodnie z jego osobistą predylekcją, literatura dawna: *Pieśń o Rolandzie*, trubadury, Dante, Tasso — ale pojawia się także Boileau, teoria dramatu francuskiego i włoskiego XVIII w. czy też metodologia krytyczna w badaniach nad językami i literaturami romańskimi. „Był profesorem romańskich języków — powie o nim we wspomnieniu pośmiertnym ówczesny prorektor UJ, ks. Stefan Pawlicki — i wielkie położył zasługi w zachęcaniu młodzieży do badań tych tak zajmujących, u nas jeszcze mało znanych.”<sup>3</sup> Istotnie, zupełna nowość tak wszechstronnej naukowej inicjacji romanistycznej młodych filologów musiała być w tych czasach odczuwalna. W ciągu piętnastu zaledwie lat swej profesury Kawczyński uczynił filologię romańską integralnym składnikiem

<sup>1</sup> Z. Czerny, *Kawczyński Maksymilian*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XII, Wrocław-Warszawa-Kraków 1966–1967, s. 242. Por. też H. Barycz, *U narodzin uniwersyteckiego studium filologii romańskiej w Polsce*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” IV, 1961, s. 3–16.

<sup>2</sup> Por. Z. Czerny, ibidem, oraz w: *Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historia katedr*, red. W. Taszycki, A. Zaręba, Kraków 1964, s. 317.

<sup>3</sup> *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego 1905/1906*, s. 11.

uniwersyteckiego programu nauczania. Wśród jego wybitnych uczniów wymienić można m.in. Joachima Reinholda, który kontynuował podobny kierunek badań w zakresie mediewistyki, a nie uzyskawszy możliwości habilitowania się na Uniwersytecie Jagiellońskim, został potem profesorem Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie; Bolesława Kielskiego, autora m.in. słowników i prac porównawczych językowych, profesora Uniwersytetu Łódzkiego, oraz dydaktyka Jana Szarotę.

Oprócz wspomnianych dwóch książek, tj. pracy doktorskiej w języku niemieckim i studium o historii rytmu w języku francuskim (jego odmienna wersja polska pt. *Porównawcze badania nad rytmem i rytмами* ukazała się w trzech częściach w „Pamiętniku Wydziału Filologicznego i Filozoficzno-Historycznego Akademii Umiejętności” w latach 1886 i 1889), dorobek naukowy Maksymiliana Kawczyńskiego obejmuje sporą liczbę artykułów, broszur i rozpraw. Znaczna część tych ostatnich drukowana była w kolejnych tomach „Rozpraw Akademii Umiejętności. Wydział Filologiczny”; niektóre są tak obszerne, że ich nadbitki stanowią odrębne, duże pozycje książkowe. Większość prac Kawczyńskiego ukazywała się w języku polskim, ale ich streszczenia (sprawozdania z wygłoszonych w Akademii odczytów) po francusku lub po niemiecku publikowane były w specjalnym biuletynie wydawanym przez Akademię i tą drogą, choć w sposób niepełny, propozycje badawcze polskiego filologa docierały do jego kolegów w krajach zachodnich.

Zakres tego dorobku potwierdza wszechstronność filologicznych zainteresowań autora, łączącego ukierunkowanie językoznawcze z literaturoznawczym i swobodnie poruszającego się po wielu obszarach i epokach. Zajmował się, jako romanista, porównawczą gramatyką historyczną języków romańskich (*Studia romańskie*, cz. I: *Łacińsko-romański wokalizm*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XII, 1887). Był jednak też germanistą i jego ciekawość badawcza potrafiła skierować się ku językowi zapisków niemieckich w księgach krakowskich z XIV w., by za pośrednictwem badań dialektologicznych wyciągać wnioski na temat miejsca pochodzenia ówczesnych niemieckich osadników w Krakowie (*Badania nad językiem zapisków niemieckich z czternastego wieku, ogłoszonych w najstarszych księgach i rachunkach miasta Krakowa*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” X, 1884). Kiedy indziej snuł rozważania nad nie wyjaśnioną etymologią niektórych wyrazów w językach słowiańskich („Sprawozdania AU. Wydział Filologiczny” 1904). Podstawową pracą z pogranicza badań językowych, literackich, a nawet muzykologicznych jest książka o historii rytmu, proponująca nowe spojrzenie na pochodzenie i istotę wersyfikacji średniowiecznej i jej relację do tradycji antycznej. Praca ta spotkała się z żywym, choć także krytycznym zainteresowaniem specjalistów zachodnich, poświęcono jej obszerne recenzje („Romania”, „Revue Critique d’Histoire et de Littérature”, „Modern Language Notes” i in.). Już w tej książce uwidatniają się cechy osobowości naukowej autora: nowatorstwo, odwaga w przeciwstawianiu się przyjętym opiniom i temperament polemiczny, a przede wszystkim postawa antyromantyczna, odrzucająca tezy o kolektywnych, ludowych i spontanicznych źródłach sztuki na rzecz przypisywania podstawowej roli twórczym inicjatywom jednostek i działaniu praw psychologicznych.

Teksty literackie, którym poświęcone są bardziej szczegółowe studia Kawczyńskiego, pochodzą z wielu rozmaitych horyzontów. Znaleźć tu można i starożytność klasyczną, grecką (*Dwa hymny delfickie na cześć Apollina*, 1895, studium nawiązujące do badań nad rytmiką) oraz rzymską (liczne studia o Apulejuszu, o których będzie mowa niżej), i renesansową komedię francuską w perspektywie komparatystycznej (Jacques Grévin, *Odet de Turnèbe* i komedia włoska, 1899), i XVIII-wieczne czasopiśmiennictwo europejskie o tendencji moralistycznej, ze szczególnym uwzględnieniem Anglii, które było przedmiotem pracy doktorskiej Kawczyńskiego, i romantyzm polski w relacji do francuskiego (temat, którym miał się potem szerzej zająć Władysław Folkierski), w szczególności na materiale *Dziadów* Mickiewicza. Wśród tych wszystkich prac wszakże uprzywilejowane miejsce zajmują te, które odnoszą się do literatury francuskiego średniowiecza. Profesor romanista, uczeń Gastona Parisa, zgodnie z tendencją częstą wówczas na uniwersytetach europejskich, skupił swoje zainteresowanie na początkowej fazie rozwoju twórczości literackiej — był przede wszystkim mediewistą.

Jego sposób widzenia starofrancuskich tekstów literackich, którym poświęcił obszerne studia w końcowym okresie swego życia, okazał się wszakże dość szczególny. Aby go lepiej zrozumieć, trzeba umieścić tę sprawę w kontekście generalnych poglądów Kawczyńskiego na istotę i rozwój literatury, wypowiedzianych już uprzednio przy różnych okazjach, m.in. w dwóch rozprawkach o charakterze teoretyczno-metodologicznym: *Metoda Taine'a* (1883) i *Determinizm a literatura* (1884). Zdecydowany przeciwnik wyjaśniania zjawisk literackich za pomocą teorii rasy, środowiska i momentu, odrzucający materialistyczny determinizm, kładł nacisk — w czym wydaje się prekursorski — na specyficzną odrębność i autonomię literatury jako przedmiotu badań: „na literaturę — pisał — działa przede wszystkim literatura”<sup>4</sup>, historia literatury zaś ma być „przedstawieniem rozwoju zewnętrznych i wewnętrznych form literackich”<sup>5</sup>. W obrębie tak pojmowanego immanentnego rozwoju podstawowa rola przypada interwencji wybitnych jednostek — romantyczny *Volksgeist* jako źródło twórczości odchodzi do lamusa, na równi z pozytywistycznym uzależnieniem literatury od tego, co nią nie jest — ale również naśladownictwu, powszechnie panującemu w literaturze europejskiej traktowanej jako jedność. Stąd obrona prawowitości badań genetyczno-porównawczych (wykrywania wpływów, imitacji, filiacji)<sup>6</sup> i przekonanie, że istotnym zadaniem badacza jest „dochodzenie pierwowzorów”<sup>7</sup>, „odszukanie pierwszego wzoru każdej formy literackiej, pierwszego pojawu nowej treści, nowego kierunku, czyli celu”<sup>8</sup>, „dochodzenie do psycholo-

<sup>4</sup> Przyczynek do wyjaśnienia „Improwizacji” Mickiewicza i trzeciej części „Dziadów”, s. 69.

<sup>5</sup> *Metoda Taine'a*, s. 290.

<sup>6</sup> Por. Przyczynek do wyjaśnienia „Improwizacji”..., s. 69–74; Konrad z „Dziadów” w poezji francuskiej, s. 26–27.

<sup>7</sup> *Metoda Taine'a*, s. 311.

<sup>8</sup> *Determinizm a literatura*, s. 423.

gicznego źródła zjawisk literackich"<sup>9</sup>. Bowiem „literatura jest owocem sił psychologicznych i rządzona jest psychologicznymi prawami”<sup>10</sup>.

Pod koniec lat 90., z nieznanых powodów, zwrócił Kawczyński swoje zainteresowania ku twórczości pisarza łacińskiego z II w. po Chr., Apulejusza. Przerzucając się, z dociekliwością i giętkością erudyty, z neofilologii na filologię klasyczną, poświęcił mu w krótkim okresie szereg prac, prezentując najpierw *Życie Apulejusza Platończyka z Madaury* („Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXIX, 1899), odtworzone głównie na podstawie jego dzieł, następnie zaś obszernie „rozbiory” i krytyczne omówienia samych utworów: *O pismach oratorskich i filozoficznych Apulejusza Platończyka z Madaury* („Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXI, 1900), *Apulejusza „Metamorfozy” czyli powieść o złotym osle* („Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXI, 1900), *Apulejusza „Amor i Psyche”* („Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXII, 1901; do tego ostatniego epizodu *Metamorfoz* dołączony jest, zamiast streszczenia, przekład tekstu; uzupełnieniem tematu jest obszerna rozprawa *Amor i Psyche w baśniach*, opublikowana tamże pośmiertnie w r. 1909, ale przedstawiona w Akademii Umiejętności w r. 1900). Już w tych pracach pojawia się myśl o wpływie dzieł Apulejusza — i, szerzej, różnych przejawów antycznej spuścizny — na czasy późniejsze, w szczególności na średniowiecze europejskie. Stąd tylko krok ku kolejnej serii studiów, tym razem zorientowanych mediewistycznie, ale pod znamienym wspólnym tytułem: *Amor i Psyche w poezji starofrancuskiej*. Część pierwsza poświęcona jest „poematowi [czyli wierszowanej powieści] z dwunastego wieku” *Parténopéus de Blois* („Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXIV, 1902); część druga, niezwykle obszerna, bo licząca blisko 300 stron, ma za przedmiot całą grupę *chansons de geste* — „Pieśń o Rycerzu z łabędziem w połączeniu z cyklem poematów odnoszących się do pierwszej krucjaty” („Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXIX, 1904). Kolejna praca, zatytułowana „*Huon z Bordeaux*”, *poemat starofrancuski* („Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XLII, 1907), mogłaby również wchodzić w skład tej samej serii. Wybór tych właśnie, a nie innych starofrancuskich narracyjnych tekstów epickich i powieściowych jako przedmiotu analizy nie jest bowiem przypadkowy. Wszystkie one, w przekonaniu autora, wykazują wpływ *Metamorfoz* Apulejusza, a zwłaszcza opowiadania o Amorze i Psyche. Zaczerpnięte stamtąd motywy i schematy narracyjne bywają mocno zmodyfikowane i przetworzone, ale w istocie pozostają identyczne. To tu znalazł Kawczyński ów „pierwowzór”, którego poszukiwanie dla zjawisk literackich uznał już dawno za pierwszoplanowe zadanie badań nad literaturą. Swoje opinie na temat wpływu Apulejusza w wiekach średnich zebrał i rozszerzył w opublikowanym w r. 1905 po niemiecku, w Halle, artykule *Ist Apuleius im Mittelalter bekannt gewesen?*

Teza Kawczyńskiego, połączona z odkrywaniem na każdym kroku śladów identycznego pierwowzoru, nie znalazła szerszej akceptacji w mediewistyce lite-

<sup>9</sup> Ibidem, s. 433.

<sup>10</sup> *Metoda Taine’a*, s. 313.

rackiej; była, według określenia Krystyny Kasprzyk, „zbyt jednostronna”; ponadto zakwestionowano wkrótce samą możliwość znajomości *Metamorfoz* w XII w.<sup>11</sup> Jednakże, jak pisze dalej ta sama autorka, „[teza ta] zwraca uwagę na rolę dziedzictwa klasycznego w średniowieczu, której dziś już nikt nie podaje w wątpliwość”<sup>12</sup>. To sięgnięcie do grecko-lacińskich źródeł umysłowości europejskiej szło w parze z przekonaniem o „uczonym i artystycznym”<sup>13</sup> charakterze zarówno samej opowieści Apulejusza, jak i jej średniowiecznych naśladownictw. Stawiało to krakowskiego romanistę w ostrej opozycji wobec szkoły „folklorystów”, wywodzących znaczną część spuścizny literackiej średniowiecza z twórczości ustnej, z pieśni lub baśni ludowej. Szczególnie gwałtowna polemika w tej kwestii wywiązała się między Kawczyńskim a profesorem lwowskim Edwardem Porębowiczem<sup>14</sup>; przeciwstawił się Kawczyński przecież jednak również wielu mediewistom krajów zachodnich, nie wyłączając własnego mistrza — Gastona Parisa, gdy kwestionował jego teorię o germańskim i ludowym pochodzeniu eposu starofrancuskiej. W tej perspektywie zajmuje Kawczyński — obok znacznie bardziej znanego Filipa Augusta Beckera — pozycję prekursora teorii Josepha Bédiera dotyczącej powstania *chansons de geste* (pierwszy tom przełomowego dzieła Bédiera *Les Légendes épiques* miał się ukazać w r. 1908), a szerzej, prekursora tendencji badawczej w mediewistyce, która z czasem przybrała miano „indywidualizmu” w opozycji do „tradycjonalizmu”. W pismach jego natknąć się można na sformułowania zaskakująco zbiczne z dyskursem bédierowskim, jak choćby słowa: „Naszym zdaniem [*chansons de geste*] pochodzą z czasu, kiedy się pojawiają, a więc od końca w. XI począwszy”<sup>15</sup>, które przywodzą na myśl słynny „refren” powtarzający się w konkluzji *Légendes épiques*: *Les chansons de geste sont nées au XI<sup>e</sup> siècle seulement*<sup>16</sup>. Odchodzenie od hipotetycznych rekonstrukcji („nie jesteśmy pochopnymi do przyjmowania takich zaginionych pieśni, jeżeli ich istnienie nie jest poświadczone wyraźniej”<sup>17</sup>) w kierunku pewniejszego gruntu waloryzowania

<sup>11</sup> Anthime Fourrier w *Le courant réaliste dans le roman courtois en France au Moyen Age*, t. I: *Les débuts (XII<sup>e</sup> siècle)* (Paris 1960, s. 385–386), podaje, że G. Huot wykazał nieznajomość tego tekstu w średniowieczu aż do XIII w. (artykuły w *Le Moyen Age* 1909 i 1917), ale stwierdza, że był on jednak wcześniej znany w obszernym streszczeniu Fulgencjusza. Na odniesienia do Kawczyńskiego w pracy Fourriera zwrócił uwagę Z. Czerny (*Kawczyński Maksymilian*, op. cit., s. 243).

<sup>12</sup> K. Kasprzyk, *Filologia romańska*, [w:] *Historia nauki polskiej*, red. B. Suchodolski, t. IV, cz. III, s. 779.

<sup>13</sup> Por. Apulejusza „*Amor i Psyche*”..., op. cit., s. 428.

<sup>14</sup> Por. E. Porębowicz, „Pamiętnik Literacki” II, 1903, s. 115–124 (recenzja prac Kawczyńskiego); M. Kawczyński, *Folklor a historia literatury, pismo polemiczne*, Kraków 1903; E. Porębowicz, *Odprowa prof. Kawczyńskiemu*, Lwów 1903; M. Kawczyński, *Jeszcze o folklorze i historii literatury*, Kraków 1903. Żalaniem Z. Czernego ton tej polemiki ze strony Kawczyńskiego należy niewątpliwie tłumaczyć „pogłębiającym się stanem chorobowym” (*Kawczyński Maksymilian*, op. cit., s. 243).

<sup>15</sup> *Huon z Bordeaux*..., op. cit., s. 82, przypis 3.

<sup>16</sup> Por. J. Bédier, *Les Légendes épiques*, t. IV, Paris 1913, s. 473–477.

<sup>17</sup> *Pieśni o Rycerzu z labędziem*..., s. 221.

twórczości indywidualnej i filiacji literackich („poeci wędrowni żyją [...] całkowicie w świecie fikcji, poetycznych zmyśleń, swoich własnych i cudzych. Z jednego poematu wysnuwają drugi [...]”<sup>18</sup>), i to filiacji sięgających często dziedzictwa świata antycznego („autorowie starofrancuskich poematów nie tylko korzystają z pomysłów poprzedników swoich, lecz szukają ich także u pisarzy starożytnych”<sup>19</sup>) — stanowiło w tych czasach śmiałe przecieranie nowych szlaków, mających prowadzić w przyszłości ku płodnym odkryciom. W tym leży niewątpliwy walor tezy Kawczyńskiego, pomimo jej skażenia nadmiernym dopatrywaniem się wszędzie wpływów Apulejusza. Nie należy zresztą tracić z oczu ogólnej atmosfery badań mediewistycznych na tym etapie, gdy stosunkowo łatwo dawano wiarę własnym pomysłom i hipotezom.

Ponadto obszerne studia, jakie poświęcił Kawczyński kilku starofrancuskim utworom epicko-powieściowym, a także inne jego prace, niezależnie od dowodzonej w nich tezy i poglądów, które nie przetrwały próby czasu, zawierają w sobie olbrzymi ładunek erudycji, wychodzącej też poza wiedzę o literaturze, ku historii kultury i obyczajów, filozofii itp. Prezentując stan badań nad omawianymi kwestiami i podejmując dyskusje naukowe, autor, piszący po polsku, pamiętał również o czytelniku nie-specjaliście: jego teksty wyszły spod pióra świetnego dydaktyka i popularyzatora. Roztrząsanie zagadnień szczegółowych poprzedzało w nich za każdym razem streszczenie utworu, „i to takie, które by nie tylko przedstawiało osnowę, ale zarazem jej zabarwienie, a nawet technikę poety”<sup>20</sup>, streszczenie na pograniczu przekładu, poszerzające dla polskich odbiorców możliwość kontaktu z poezją starofrancuską. Za tak obfitą twórczością pierwszego polskiego profesora romanisty w ciągu zaledwie kilku ostatnich lat życia kryje się pasja badawcza i niezwykła z pewnością pracowitość. W cytowanym już wspomnieniu pośmiertnym mówił o nim ks. Stefan Pawlicki: „Uczniowie go kochali, a wszyscy, którzy go znali bliżej, cenili jego żywot cichy, prawy, oddany nauce. Zważywszy trudne warunki, wśród których się wychował, i niedostatek, z którym walczył w młodości, dziwić się trzeba, że tyle pokonał trudności, tyle w ogóle zrobił”<sup>21</sup>.

## Bibliografia

Prace Maksymiliana Kawczyńskiego (wybór)

*Studien zur Literaturgeschichte des XVIIIten Jahrhunderts. Moralische Zeitschriften*, I: *Einleitung und Verzeichniss der englischen, deutschen, französischen und anderen moralischen Zeitschriften*; II: *Über den Tatler*, Lemberg 1880 i Leipzig 1880.

*Metoda Taine'a*, „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1883.

<sup>18</sup> Ibidem, s. 228.

<sup>19</sup> Ibidem, s. 234.

<sup>20</sup> Ibidem, s. 2.

<sup>21</sup> *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego*, op. cit., s. 11.



*Determinizm a literatura*, „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1884.

*Porównawcze badania nad rytmem i rytmami*, cz. I: *Teoria o pochodzeniu i rozwoju rytmiczności*; cz. II: *Przemiana klasycznej rytmiczności na średniowieczną*; cz. III: *Rytmika romańska*, „Pamiętnik Wydziału Filologicznego i Filozoficzno-Historycznego AU” VI i VII, 1886 i 1889.

*Studia romańskie*, cz. I: *Łacińsko-romański wokalizm*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XII, Kraków 1887.

*Essai comparatif sur l'origine et l'histoire des rythmes*, Paris 1889.

*Przyczynki do wyjaśnienia „Improvizacji” Mickiewicza i trzeciej części „Dziadów”*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXI, Kraków 1894.

*Konrad z „Dziadów” w poezji francuskiej*, „Pamiętnik Towarzystwa Literackiego im. Mickiewicza w Lwowie” VI, 1898.

*Życie Apulejusza Platoniczka z Madaury*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXIX, 1899.

*O pismach oratorskich i filozoficznych Apulejusza Platoniczka z Madaury*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXI, 1900.

*Apulejusza „Metamorfozy” czyli powieść o złotym osle*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXI, 1900.

*Apulejusza „Amor i Psyche”*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXII, 1901.

*Amor i Psyche w poezji starofrancuskiej*, cz. I: „*Parténopéus de Blois*”, poemat z dwunastego wieku; cz. II: „*Pieśń o Rycerzu z labędziem*” w połączeniu z cyklem poematów odnoszących się do pierwszej krucjaty, część pierwsza: *La chanson d'Antioche, Les chétifs, La conquête de Jérusalem*; część druga: *La chanson du chevalier au Cygne et de Godefroid de Bouillon*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XXXIV, 1902; XXXIX, 1904.

*„Huon z Bordeaux”, poemat starofrancuski*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XLII, 1907 (w odbitce 1905).

*Amor i Psyche w baśniach*, „Rozprawy AU. Wydział Filologiczny” XLV, 1909.

*Ist Apuleius im Mittelalter bekannt gewesen?*, [w:] *Bausteine zur romanischen Philologie. Festgabe für A. Mussafia*, Halle 1905, s. 193–210.

#### O Maksymilianie Kawczyńskim

H. Barycz, *U narodzin uniwersyteckiego studium filologii romańskiej w Polsce*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” IV, 1961, s. 3–16.

Z. Czerny, *Kawczyński Maksymilian*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–1967, s. 242–243.

*Anna Drzewicka*